

ΙΑΝ ΜΑΚΓΙΟΥΑΝ
Μαθήματα
 Μυθιστόρημα
 Μετάφραση:
 Κατερίνα Σχινά
 Σελ. 688
 ΠΑΤΑΚΗΣ, 2023

Το μελαγχολικό μάθημα του χρόνου

ΤΗΣ ΕΛΕΝΑΣ ΜΑΡΟΥΤΣΟΥ

Το πρόσφατο μυθιστόρημα του πολυβραβευμένου Ιαν ΜακΓιούαν, *Μαθήματα* αφηγείται τη ζωή του κεντρικού ήρωα Ρόλαντ Μπέινς, από την παιδική ηλικία μέχρι τα γεράματα. Για την ακρίβεια, η αφήγηση ξεκινά in medias res από μια ανάμνηση: ο ενήλικος πλέον ήρωας ανατρέχει σε ένα παιδικό βίωμα που τον έχει σηματοδέψει - τα πρώτα μαθήματα πιάνου που έκανε στην ηλικία των έντεκα ετών με μια αυστηρή δασκάλα, της οποίας η αυταρχικότητα ασκούσε πάνω του ένα σαγηνευτικό αίσθημα ταπεινώσης, φόβου και έλξης. Βίαιο αποκορύφωμα της συμπεριφοράς της δασκάλας ένα τσίμπημα στο σαρωτικό του μηρού που άφησε στο αγόρι ένα οβάλ σημάδι.

Η ανάμνηση της δασκάλας αναδύεται από τη μνήμη του Ρόλαντ σε μια εξίσου κομβική στιγμή της ζωής του: η γυναίκα του, η Αλίσα, τον έχει μόλις εγκαταλείψει με τον λίγων μηνών γιο τους αφήνοντας μόνο ένα σημείωμα στο μαξιλάρι: «Μην προσπαθήσεις να με βρεις. Είμαι εντάξει. Δεν φταις εσύ. Σ' αγαπώ αλλά είναι οριστικό. Ζούσα τη λάθος ζωή. Σε παρακαλώ, προσπάθησε να με συγχωρέσεις». Τα δύο αυτά γεγονότα, η παραβιαστική συμπεριφορά της δασκάλας (στη συνέχεια μαθαίνουμε πως όταν ο μικρός Ρόλαντ βελτίωσε τις επιδόσεις στο πιάνο, εκείνη τον φίλησε στο στόμα) και η εγκατάλειψη του ίδιου και του γιου τους από τη γυναίκα του, πλέκονται στη διάρκεια των πρώτων κεφαλαίων της αφήγησης και αντιλαμβάνομαστε πως έχουν σηματοδέψει τη ζωή του ήρωα με ποικίλους τρόπους, ωθώντας τον σε έναν αγώνα κατανόησης μέσα από μια πάλη με αντιφατικά, αντικρουόμενα συναισθήματα.

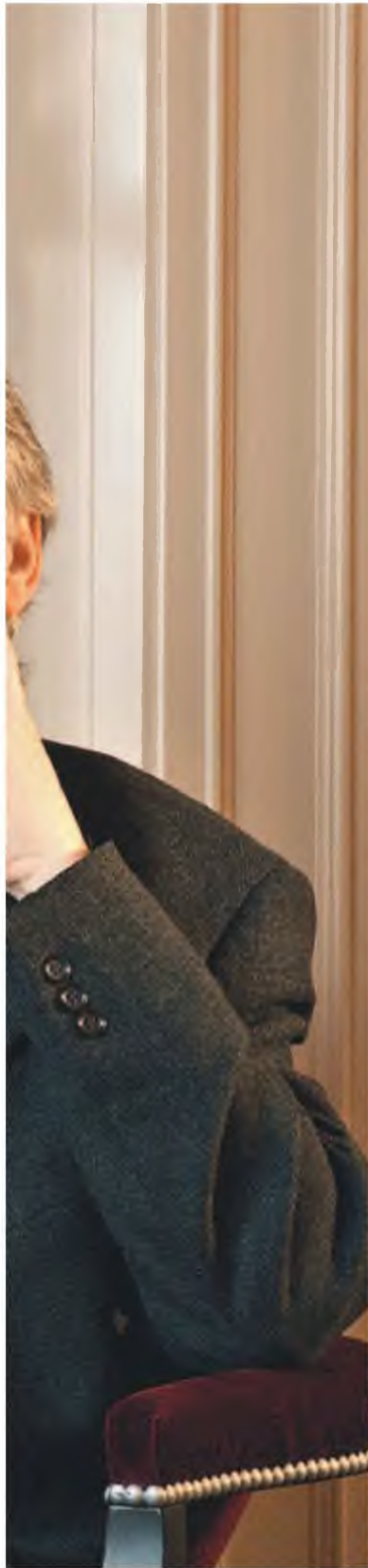
Καθώς προχωρούν τα κεφάλαια, παράλληλα με τη ζωή του Ρόλαντ βλέπουμε στο φόντο να εκτυ-

λίσσεται ένα μεγάλο κομμάτι της ευρωπαϊκής Ιστορίας, αρχής γενομένης με τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (καθώς με διαδοχικά φλας μπακ πληροφορούμαστε τη ζωή των γονιών τόσο του Ρόλαντ, όσο και της γυναίκας του), μέχρι την πανδημία του ιού κόβιντ που βρίσκει τον ήρωα πλέον παππού. Κάποια από τα γεγονότα της «μεγάλης», καθώς ειθίσται να λέγεται, Ιστορίας πλέκονται με επεισοδιακό τρόπο με αυτά της «μικρής», της ιδιωτικής. Για παράδειγμα, όταν ο Ρόλαντ ήταν δεκατεσσάρων χρόνων και φοιτούσε ακόμη στο αγγλικό οικοτροφείο, φήμες ξέσπασαν για επικείμενο πυρηνικό πόλεμο, με αφορμή την ανακάλυψη εγκαταστάσεων πυρηνικών πυραύλων στην Κούβα. Ήταν η εποχή του Ψυχρού Πολέμου και ο έφηβος ήρωας, υπό το κράτος του πανικού που σκόρπιζαν οι εφημερίδες της εποχής, φοβούμενος πως το επικείμενο τέλος του κόσμου θα τον βρει παρθένο, προστρέχει στο σπίτι της δασκάλας του πιάνου, η οποία εδώ και χρόνια έχει αποχωρήσει από το σχολείο, όπου και έχει την πρώτη του σεξουαλική εμπειρία και ερωτική σχέση. Το ατύχημα στο πυρηνικό εργοστάσιο του Τσερνομπίλ επισφραγίζει τον τρόπο της εγκατάλειψης του ήρωα από τη γυναίκα του με τον τρόπο της μόλυνσης από ραδιενεργή ακτινοβολία. Η πτώση του Τείχους του Βερολίνου γίνεται αφορμή να συναντήσει κατά τύχη την Αλίσα πρώτη φορά, χρόνια μετά την άτακτη φυγή της.

Ωστόσο, η ιδιαιτερότητα αυτού του πολύ ενδιαφέροντος μυθιστορήματος δεν έγκειται, κατά την άποψή μου, στη σύνδεση του προσωπικού με το συλλογικό, αλλά στον τρόπο που διαχειρίζεται ο συγγραφέας τα ζητήματα που προκύπτουν από την πλοκή. Η εγκατάλειψη του παιδιού από μια μητέρα, είναι φέρ' ειπείν κατακρητέα, όμως η Αλίσα φεύγει για να βρει τον δρόμο της ως συγγραφέας και πράγματι δημιουργεί ένα πολύ ση-

Ian McEwan

Παρότι ογκώδες, το ανά χείρας μυθιστόρημα δεν γίνεται κουραστικό, προσφέρει όμως μια διαφορετική απόλαυση από αυτήν μιας συνήθους σφικτής πλοκής. Εδώ ο συγγραφέας καλεί τον αναγνώστη να επιδείξει την απαιτούμενη υπομονή ώστε να πορευτεί μαζί με τον ήρωα, βήμα το βήμα, αντλώντας το μελαγχολικό μάθημα του χρόνου που κυλάει ανεπιστρεπτί

μαντικό έργο. Αυτό δικαιολογεί εκ των υστέρων την πράξη της; Και τι βαραίνει πιο πολύ στη ζυγαριά του χρόνου: ένα ψυχικό τραύμα ή ένα λογοτεχνικό επίτευγμα; Και γιατί κάτι που στη διάρκεια των αιώνων το δικαιολογούσαμε στους άνδρες, να βάζουν δηλαδή ως προτεραιότητα την καλλιτεχνική δημιουργία, μας σοκάρει στις γυναίκες; Επίσης: η πρώιμη ερωτική εμπειρία του ήρωα με μια μεγαλύτερη μπορεί να καταγραφεί ως κακοποίηση; Όμως αυτό θα έσβηνε τις λεπτές αποχρώσεις της πολύπλοκης σχέσης τους. Ο Ιαν ΜακΓιούαν δεν έχει έτοιμες απαντήσεις. Στοχάζεται και θέτει ερωτήματα και μαζί του στοχάζεται και διερωτάται και ο αναγνώστης.

Η πρόζα του συγγραφέα είναι κομψή χωρίς να είναι εξεζητημένη ή παραφορτωμένη, κάτι που αναδεικνύεται θαυμάσια από τη λεπτοδουλεμένη μετάφραση της Κατερίνας Σχινά. Παρότι ογκώδες, το ανά χείρας μυθιστόρημα δεν γίνεται κουραστικό, προσφέρει όμως μια διαφορετική απόλαυση από αυτήν μιας συνήθους σφικτής πλοκής. Εδώ ο συγγραφέας καλεί τον αναγνώστη να επιδείξει την απαιτούμενη υπομονή ώστε να πορευτεί μαζί με τον ήρωα, βήμα το βήμα, αντλώντας το μελαγχολικό μάθημα του χρόνου που κυλάει ανεπιστρεπτί.

BASTIAN SCHWEITZER / (C) DIOGENES VERLAG